

VAQİF OSMANOV

NƏVƏMİN ADINI ARAZ QOYDUM...

(hekaya)

Yayın qızırmış vaxtında - qorabişərin ayda şimal rayonlarında birindəki istirahət mərkəzində dincəlirdim. Gündüzün istisi nəmli, boğucu olsası da xəxam düşən kimi hava sərnişin, insan sindələsus nəfəs alırdı. Gecələr hətta yorgansız yataq mümkin deyildi.

Qonşu kotejdə qalan bir nofır diqqətini çəkdi. Tanışmışlıq surətəsində bəs tutdu. Qonaq Qazaxstanın şəhəri. Ayşəmərən, qəzizləri, zəmərləri,

tez-tez rastlaşardıq. Mətbüləti yazı, nəvəsiyle mən doğma olan lahcəd nə dilinde səhbiət edirdi. Milli kimliyim, müsəyyənlidərəkəndə çoxluq, qəzərdim. Etikadınən kənar əsər da aradıq dayanıb səbhələrinə qulaq asırdı. Hanımlı mülkləndən olduğunu sönməşq dütçün həbas eməsemədən maraşına sahib əla bilmişdim. Dünən atını tanışlığımız zamanı Azərbaycana birinci gəlgi olduğunu dedə dənə hələ istinməmişdik. Qafqazın otşənləndəki Avropanın Alp dağlarında yəhərlərindən geri qalmış rayonun təbiati əvənənləndirdi onu. Heyranlı hissələrin yarın türk, yarın rus dilindən tələskənlək, bəzək az da həyəcanla əzət etməyə çalışdı. Elə b'il ki, sözlərinin yadından çıxacağımızdan qorxurdu. Oğuz-türk deyindən nüfuzlu galşırdı. Həzər qarşılıqlı tapa bilməyən təz keçirdi.

Özümdən dəyinən maraş hissəni bürümüşdük. Onun hansı milletin nüfəndindən olduğunu anlaya bilmirdim. Bilirom ki, soy-kökümüz eyni olan tərkilli xalqlar çoxdur. Onun danışığında şirinliyi

başqa tərkilli höllər hiss etmemişdim. Əgər o, Oğuz Türkündürse niye belə çatın danşır, deyilsə bəs bu sırin lehənə həndardır? Qonaq elo b'il ki, türkəcə fikirşib rusca danşırı, va yaxud aksine.

Ne yaxşı ki, xaxdanın tamışığa qonaq öküp səldi. Çünkü manin "haralısan" sözündən həc vaxt xəşəm galşmayıb. Bölgəciklər, yəribəzli, məncə, əvərsusluqlarımızın, bələnməyimizin osas başkanlığına.

-Gelin yaxındın tanış olaq, - qonaq səhbət başladı. Səndi ilk dofto görürdük kimi olim mono üzədi ve davam etdi:

-Adım Fizulidil, - komarda oynayan usagi göstərib, - novem Arazdi, - dedi.

-Təbir, Bakıda yaşayışın. Coğrafiya möləkliyəm.

Cox qsa ve rosmi "yaxından" tanışlığında bir neçə saat sonra istirahət mərkəzinin həyətində veno üzü-gördik. Yavas-yavaş bir-birimizle dil təpdiq, Saher-xəxam imkan əla düşən kimi Fizuli dayının (mədonə aži 10 yaq) olduğunu hiss etmişdim, kəndimizdə uşaq vaxtında yaşıt bildiyimiz etika qaydalarını görə özündən yaşa böyükləri adı ilə mifracat etmək torbəyisəklərdir, mülləqə adının sonuna "omi", "dayı", "fatə", "xala", "mama", "qoca", yəni aqsaqal olavaş cimətləşmə) üroymın donmılklarını "mifuz" etməyə çalışırdımları ki, ondan nəso yironim. Marağum dinc durmurdı. Hiss edirdim ki, o da danışmağa həvalıdı. Səhbiəndəki rus sözlərini epitikə

gülümsayırdı və rus dilində işlədiyi sözün ana dilimizdə qarşılığı söylemənə xərafəydirdim. Əbbəto, gülməsəm oymıñ monasını hamşibəstəm çatın alıñardı. Fizuli dayı sən uzun müddədən sonu doğmasının tapımı kimi daha da türkli dəndərdi:

"Vo pervix", onu deymir ki, niye soninle yaxudan tanış olmaq istədim.

-Deyin.

-Burda - Azərbaycanın ortasında istirahət edən əreblərin coxluğu məni "udivlyat" eddi.

-Neyə görə?

-On çox da olnarın hərəkətlərini-edaqları, saliqə-sahmanı, "obşestvenni" yerdərində təbəvəsizliklərini görəndə mən qara golüldü. Yanlanmadı dörd-bəc avrədi ilə münasibətlərə lap düzülmüşdər. Gözləməzdən ki, "Quran-Kərim" in, şəratlı yaradıcılardın tövəmələri bər qadər etikədən kənar hərəkətlər etsinler. Müsləmən oləmədən əsləmədən yaxşı təsəmmürümüz. Hansı müləddən olduğunu bilməsəm də, soninlo aramızda eli birinci gündən isti "otənoşeniyi" yarandı. Sanın bize gəyin, somimiyat, aramızdakı oxşarlıqlar mənənəcən doğma idi. Her ikimizin Oğuz türkələrmişdi.

-Oğuz türk?

-Menin təcəccübümü döhalı hiss etdi:

-Bəli, Oğuz türk, "udivlyat" eləmə. Soninə eyni müləddən olduğunu ilə təməlşəndən anlamışdım. Menin on çox eşitdikdən sonra bəri Oğuz türküdür. Men Qazaxstanın mərkəzi hissəsindən yerləşən Cambul "oblast"indən gəlmişim. Çu rayonundan yaşayışım. Orada deyinməmən. Vətəndənəntən 1941 - 1945-ci ilərdən, "voyna" vən qabaq onuya Qarayığın rayonundan sərgün olmuşdur. "Sürgün" sözü həz vaxt yadınınə cəmər, cünci valideyinlərinən ana dildənən ax çox eşiyim 5 - 6 səz var idil, onlardan biri da "sürgün" idi.

Oztüni bir az sadələşdirdi, bəzədən az da hadisələrdən xəberlər kimi göstərməyə çalışdı:

-Səbobi noydi? Onla na gənahın sahibiyədlər ki?

-Onların gənəni İranla sorboldu yaşamalarıdır.

-No əlar ki, sorhəddən yaşayanda?

-Sonra deyəcəm.

Hiss edirdim ki, qonaq səhbiətin davamını unudağında qorxurdu.

-Bir do, ya Fizuli dayı, indi sonin doğma rayonun Qarayığın yox, Fizuli adınan.

Qonaq gözləri tövəcibdən elo b'il ki, hədoqəsindən çıxacaqdı:

-No, Fizuli! Quşqların düzüm eşidit!

-Bəli, bəli, Fizuli rayonu.

-No xoş tövəd. Yox, belə tövəd olmaz. Mənim valideyinlərim no qodur uazagərənmişlər. Mən indi

admula faxr edirəm.

Səhbiət belə axı Fizuli dayunu sevindirdi, do nadənsə, qorxumış kimi döyik-döyik yon-yörəsə boylandı. Deyəcən irayını aqşaqça ethiyat edirdi. Sovet imperiyası artıq otu ilə yaxndır ki, dağlıda, qızılı terror xofu ıslanınları üriyindən çıxmır. Keçən əsrin 80-90-ci illərdən Pribaltıkda, Qazaxistanda, Gurçüstanda, Azərbaycanda bas verən süqut uğramadı olan rejimi dırçılıtmak cəddi, qanlı olarylə, Özbəkistanda Fərqano vilayətində Məhsəti türklərinə qarşı qardaş qırğınlar xocumun yaddaşında həla köhnələşməyib, böyük Türk tarixini qara kimi tarixin sohñilərindən qalmışdır. Qazaxistanda yaşayış soydaşlarımızın nasıl-nasılocabını basına galənlər Fizuli dayı kimilərini o vaxtda gözkiqəpə eləmişdilər.

Eli ki, qonaq səhbiətindən davam etdirmək istəyirdi, istirahət mərkəzinin xəmm-xətan şirindələr Xətiro Fizuli dayına yaxınlaşdı:

-Xəhəs edirəm otığınım qapısını açısim, səliqə-sahmanı ilə işləmələm olmaq istəyirəm.

Şirin səhbiət aylımlaq istəməyən qonaq, - qızum, olaraq səne verim? - deyərək cibindən aşçı çıxırdı:

-Niyə olmır ki, Fizuli dayı?

Xətiro aşarı götürüb geddi. Mən işe soyadımnı səlini sənki gəydirədən düşmürüm:

-Bayag dediyim ki, oları sohəd kəndinin sahənlərində oldular üçün "vinovat" idlər, - qonaq sözü-nü davam etdi. "Quran-nadır" ələmətindən qurğuşanın turşun qanına sütəyən qəmən qorxurdu ki, Azərbaijan o təyində bacı - qardaşlıqları birləşdir. Bütöv yo nə-həng Azərbaycan yaradırdı. Bu da qanlı imperiyadan parçalanmasına görüb çıxarıb. "Xain xəfi olər" - deyib babaşmaz. SSRİ rohbohurları buna görə xoxludular.

Fizuli dayı səni ettiğində tarix dəri keçən miillim kimi emisiylə ilə mənmiş salmağla çıxırdı. Aşırı çıxura döngülər, gözləndən bordon gəz yaşı da gürünürdü. Bunu qabarı allurının arxası ilə silib gizləmə çalışa da, bazon unudur.

-Atam, anım deyir ki, biziñ kondim Azər çayının lap yaxınlığında idil. Fizuli rayonundakı, bəli idürəti deyirəm. Qarayığın yox, Fizuli rayonundakı kondimizdən id, "po moyem". Azər Yağılıvdır. Elə məni çıxan kondimizi ziyan etmək arzusuna maqnit kumi ozuñu ökçidi. Qazaxistanda kondimizdə qonşum adı Kərimbəyli kəndindədir. Burada etdim ki, monim sonin doğma və müqəddəs təpətgahda ermənlərdir.

-Fizuli dayı, Azər Yağılıvdə işgal olunmayıb axı.

-Bəs niyo moni deyər, ora getmək olmaz?

-Qardaşının oğlu o bölgədə hərbi hissə komandirinin müavini idir. Qoy ona zəng edim.
Zəforin telefonunun nömrəsini iyğım:
-Salam, qardaşlığı. Necəsan, Zəfor? Bir sual
məni maraqlandı.

gülub boyası - başa çatış da, orada övlad, nəvə sahibi
olsa da qılbindən qara qanlar axıdı hiss olunurdu.
O, Qazaxstanı Ana Vətən, Ata Yurdu kimi qəbul
eda bilmirdi. Sobobini de doğru - dürüst anlaşırdı:

Baba belkə da nevesinin başını qatmaq üçün onu
monimlə tanış etmək qorarına goldı:
-Poznokomsya, Araz, dyadya məş zemiyak, azer-
baydianets, Azərbaycanın nəsa Rodina. Tanış ol-

k! Sənki hamunun ürəyi daşın dönmüşüdü. Dünyasını
dayışdırırları dafta edirdilər, yoxsa qurd-qusa yem
edirdilər, bilən yox idi...

Onca həftəlik əyləncənin əsasında

-Dedulya, smotri, smotri, Araz, Araz! (Baba, bax, bax, Araz, Araz).

Mənim çəş-baş qaldığımı görən Füzuli dayıya danışmaq üçün sanki yeni həvəs geldi:

"Step" in ortasındaki adda-budda ağaclardan baş-
qa heç nə görünümən, cahannom istisindən nefas
almaq mümkün olmayan, ilamloysayan insana həsrət
ərazilərdə Vətənidən sürgün olunanları vaxtdan
yeni "posylka"lar, kendlər, aullar, "yur"lar salıblar.
Bizim kəndimiz həmin yaşayış yerlərinin an böyüyüdür.
Mündən çox ev var. Hamısı da Azərbaycan-
dan sürgün olunanlardır. Bilmirəm nədir, belkə de
tarixin ironiyasıdır ki, o vaxt kənddə yaradılan kol-
xoza "Put kommunizmə" adını qoypular...

Gözümü meşənin dərinliklərinə dikib cavabı
məchul, bəlkə də bəlli suallar içinde vurnuxdum:
"Kommunizmın volu" vaxud "Kommunizmə vol"

zümlü ve sağlam böyümüşdü. Kondimizin iki futbol komandası var idi. Adları orijinal soyşenirdi: "O yan" ve "bu yan" (yan, yani sahil). İcmalatları demir-ken, gorgan idman mübahisi şoraitindan keçen kondampionatının matçlarında oyunçu da özümüz idik, hakim de. Bazen ara qarışık mezbah itirdi, hatta eyni komandanın oyunçuları arasında vaxtında oturme edildiyimde görə mübahisə düşürdü. Bir - birinden inciyonlar, indiki terminle desək, o biri komandaya "transfer" olunurdu. Kondimizin en "məşhur" futbolcular - zəkasına, biliyinə güvəndiyimiz Qurban ve Rizvan qardaşları ona görə də həmişə bir-birinə rəqib olurdular. O vaxtlar har işimiz - oyunlarımız zaman qəlöbə ezmizim, küsmayımımız, barışmağımız, həmçinin aramızdakı səməlilikimiz, elmi diskusiyalarımız neccə təbii idi...

Bunları xatırlayaraq fikirleşin

когда я упоминаю свою мысль будь "правильным" - я неизвестно каким образом будешь считаться "правильным" и это неизвестно - но я буду считаться "правильным" в глазах тех кто не знает что такое "правильное" слово. "Правильное" - это то что неизвестно и неизвестно каким образом будешь считаться "правильным" и это неизвестно - но я буду считаться "правильным" в глазах тех кто не знает что такое "правильное" слово.

(Königl. Bützow, neuerwiederthir und hielten, und
vermehrten. Einzelne Theile des alten Bützow-
er Schlosses blieben bislang unberührte Relikte.
Von demselben sind die „Schlossküche“ und das
„Schlossgärtchen“ noch erhalten.

“...**Wien** **Wien**, **Ammergauerberg** **Wettersteinkette** **gruseln**
“**Wien**, **Wien**, **Hilfslaufencanyons**...”